

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Шевцової Олени Володимирівни

на тему «Інноваційні технології розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки», представленій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

Інноваційні технології мають велике значення для розвитку суспільства, оскільки вони сприяють появі нових можливостей, покращують якість життя людей, збільшують продуктивність та допомагають у подоланні складних викликів. Інновації в галузі технологій дозволяють вдосконалювати існуючі процеси, впроваджувати нові рішення та сприяють створенню конкурентних переваг для бізнесу. Завдяки інноваціям, суспільство може досягти стійкого економічного зростання та підвищити свій рівень конкурентоспроможності на світовій арені.

Інноваційні технології грають дуже важливу роль у розвитку агропромислового комплексу (АПК). Вони дозволяють підвищити ефективність сільського господарства, зменшити витрати виробництва, а також забезпечити стійкий розвиток галузі. Застосування сучасних технологій, таких як сільськогосподарські роботи, дрони, системи поливу та добрив, дозволяє збільшити врожайність, покращити якість продукції та знизити вплив на навколишнє середовище. Крім того, інноваційні технології сприяють впровадженню цифрових рішень у сфері агропромислового комплексу, що робить управління сільським господарством більш ефективним та прозорим. Отже, важливість інноваційних технологій для розвитку АПК не може бути недооцінена, оскільки вони сприяють зростанню продуктивності, конкурентоспроможності та стійкості галузі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу автором виконано згідно з планами науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами:

- «Теоретико-прикладні аспекти фінансового забезпечення розвитку національного господарства» (номер державної реєстрації 0113U002742), в межах якої дисертанткою охарактеризовано державну фінансову підтримку інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу;
- «Фінансово-економічна стратегія сталого розвитку економіки України» (номер державної реєстрації 0109U002271), де автором оцінено вплив окремих макро- та мікроекономічних факторів на показники розвитку АПК;
- «Розвиток економіки в умовах глобалізаційних викликів: національний та регіональний виміри» (номер державної реєстрації 0111U002353), у межах якої автором розроблено економічну модель інноваційного механізму ефективного розвитку інноваційних технологій агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, що викладені в дисертації, є логічними і послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачкою наукових положень базується на аналізі інформаційно-нормативної бази, законодавчих актів України, вітчизняних і зарубіжних публікацій.

Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення інноваційного менеджменту, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань інноваційного розвитку агропромислового комплексу.

Ознайомившись з дисертацією Шевцової Олени Володимирівни, зазначимо, що робота відрізняється змістовністю, логічною побудовою викладен-

ня матеріалу, комплексним розкриттям досліджуваної проблеми. Завдяки цьому авторка досягла поставленої перед собою мети дослідження.

Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення теорії інноваційного розвитку агропромислового комплексу, загальноновизнані наукові праці як вітчизняних, так і закордонних вчених-економістів щодо проблематики інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Шевцової Олени Володимирівни являє собою цілісну, завершену, самостійно виконану, кваліфіковану наукову працю, в якій на основі проведених дисертантом досліджень отримані нові науково обґрунтовані результати вирішення наукової проблеми щодо розвитку відомих і розробленні нових теоретико-методологічних підходів до розвитку інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки.

Важливе теоретичне значення має вдосконалене дисертанткою організаційно-економічне забезпечення активізації інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу України в умовах інформаційної безпеки. Це включає теоретико-методичні основи інноваційних технологій агропромислового комплексу (розділ 1 стор. 14-30), оцінку та аналіз сучасного стану та особливості інноваційних технологій агропромислового комплексу України (розділ 2 стор. 89-122), а також розробку економічної моделі інноваційного механізму ефективного розвитку інноваційних технологій агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки (розділ 3 стор. 142-159).

Безсумнівна наукова новизна та практична цінність роботи полягає у розробці методологічного підходу до оцінювання сучасного стану інноваційного розвитку АПК та аналізі чинників інноваційного розвитку АПК. Це дозволило розробити формування організаційних напрямів розвитку інновацій-

них технологій в агропромисловому комплексі (стор. 124-142)

Позитивної наукової оцінки заслуговує здійснене автором обґрунтування методичних підходів до побудови моделі інноваційного механізму ефективного розвитку інноваційних технологій АПК в умовах інформаційної безпеки. Це дозволило здобувачці розробити сценарії на основі невизначеності за допомогою встановлення зв'язку між альтернативними сценаріями та їхніми неявними наслідками (стор. 160-170).

Представляють інтерес і розроблені автором моделі, що включає шість атрибутів, визначених як загальні для різних дисциплінарних визначень інновацій (рис. 1.2, стор. 22-23). Це дозволило автору розвинути трактування «інновації АПК», що розглядаються як нові або вдосконалені продукти для споживачів, а також моделі та системи для підприємств, що повинні мати позитивний соціальний ефект, та, на відмінну від існуючих, не залежать від організаційного чи дисциплінарного контексту та охоплюють ряд аспектів (джерела знань; алгоритм дослідницького консорціуму; економічна конкуренція; власність на капітал (вітчизняний чи іноземний); економічна стабільність, розмір підприємства), що дозволяє розглядати такий підхід, як багатоступінчастий процес перетворення ідей на нові (вдосконалені) продукти, які не тільки охоплюють всі етапи, а також використовуються та трансформуються разом із рівнем змін, які вони спричиняють (стор. 23).

Отримані дисертанткою наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у комплексі є підґрунтям для формування стратегії державної підтримки інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки. Як видно з дисертації, здобувачка застосовувала широкий спектр методів аналізу і обробки інформації, продемонструвала володіння в необхідному обсязі методами статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання.

Дану роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених задач, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків.

Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та в повній мірі відображують основні положення проведеного дослідження та можливі результати їхнього впровадження. Вони не містять внутрішніх суперечностей і мають практичну спрямованість. Запропоновані в роботі методологічні підходи є коректними, та такими, що дозволяють проводити конкретні розрахунки. Отримані наукові положення сформульовано коректно, по кожному з них визначено наукові результати, сутність їх новизни та її ступінь.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних наукових конгресах та науково-практичних конференціях в різних містах України.

Основні положення дисертації викладено автором у 9 наукових працях, із них: 6 статей в наукових фахових виданнях України з економіки, 1 стаття – у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу), 3 тези доповідей та матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,25 друк. арк. У наукових працях в повній мірі віддзеркалено всі розділи рецензованої дисертації.

Оцінка оформлення дисертації та змісту реферату.

Дисертаційна робота подана за традиційною схемою, викладена українською мовою. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (454 найменування). Загальний обсяг роботи – 308 сторінок (включаючи додатки), що дозволило автору запропонувати ряд наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих на основі вивчення значної кількості наукової літератури з даної проблематики.

Зміст автореферату повністю відображає основні положення дисерта-

ційної роботи, а обґрунтовані висновки і практичні рекомендації роботи повністю відповідають меті та завданням дослідження. Зауважень щодо оформлення автореферату та його змісту немає.

Практичне значення дисертаційної роботи.

Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі агропідприємств, що орієнтуються на використання інновацій для формування конкурентних переваг високого порядку.

Теоретичні напрацювання та пропозиції автора отримали практичне впровадження в роботі: Прилуцької дослідної станції Інституту садівництва НААН (довідка № 01-08/4/1-25 від 02.05.2022 р.); ТОВ «ЗГОДА ЛАНО» (акт про впровадження № 23 від 21.09.2022 р.); Фермерського господарства «Полісся Агрогруп» (акт про впровадження № 26 від 06.10.2022 р.); ФГ «АГРО-ЕКСПРЕС» (довідка № 51 від 13.09.2022 р.). Результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі національного університету «Чернігівська політехніка» (довідка № 02/326-вс від 10.10.2022 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Втім, дана дисертаційна робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, а саме:

1) На рис. 2.17 дисертаційної роботи здобувачкою представлена інформація щодо державної підтримки розвитку агропромислового комплексу в Україні у 2018-2021 рр. (стор. 111). Для періоду 2018-2021 рр. фактична державна підтримка АПК склала 17,169 млрд грн. Згідно з наданими даними, структура витрат на основі фактичного фінансування за 2021 рік включає програми здешевлення кредитування – 26,5%, підтримки тваринної галузі – 26%, фінансової підтримки виробників – 25%, і , на остаток – підтримки фе-

рмерів, садівництва та інших програм. Поряд з оцінкою структури видатків варто було б окреслити та охарактеризувати існуючі проблеми державної підтримки аграрної сфери, що значно посилює прикладний аспект дисертаційної роботи.

2) Базуючись на інформаційних критеріях АІС (інформаційний критерій Акаїке) здобувачкою визначений оптимальний порядок відставання коінтеграційного тесту Йогансена моделі VAR для ВВП на душу населення, загальної системи АПК та коефіцієнт навантаження на АПК. Після визначення найбільш відстаючого порядку коінтеграційного тесту використано тестову модель з перехопленням і тенденціями для виконання коінтеграційних тестів трьох змінних: ВВП на душу населення, загального АПК та навантаження АПК. Вважаємо, що автору доцільно було б більш детально обґрунтувати чутливість ВВП на душу населення до змін рівня навантаження на АПК, що дозволило б, з нашої точки зору, виявити обмеження для стабільного зростання ВВП на душу населення, запобігаючи екологічним втратам і забезпечуючи сталий розвиток АПК.

3) На стор. 145, рис. 3.5 дисертаційної роботи представлено схему побудови моделі ефективного розвитку інноваційних технологій АПК в умовах інформаційної безпеки. Ансамбль заповнюється 5 позитивними економічно відкаліброваними моделями: 2 моделями позитивного математичного програмування (РМР), 2 моделями позитивного багатоатрибутного корисного програмування (РМАУР) і 1 моделлю зваженого цільового програмування (WGP). Проте, здобувачкою не враховані моделі, що стосуються прогнозування інноваційних технологій АПК в умовах інформаційної безпеки, що є вкрай актуальним для України на сьогодні.

4) На рис. 3.18 запропоновано чотири сценарії стратегій розвитку інноваційних технологій в агропромисловому комплексі (стор. 179). Не зовсім зрозуміло, які саме програми заходів, сценарії дій можливі для практичного використання.

5) Варто погодитись з автором щодо важливості та необхідності розроблення методичного підходу до оцінки сучасного стану інноваційного розвитку АПК (стор. 52-62). Разом з цим, спостерігається певна волатильність (у загальній статистиці показник, який характеризує коливання часових рядів) можливих показників та індикаторів оцінки збалансованої системи показників (стор. 106-120), що, з точки зору опонента, потребують доопрацювання. Разом з цим, доцільно було б ще зазначити, яким чином можлива заміна оцінених показників, що сприяло б зростанню можливостей саме практичного використання цієї методики.

6) Фрагментарним та дещо суперечливим є запропонований дисертанткою підхід до аналізу системи чинників інноваційного розвитку АПК. Згрупувавши чинники за певними блоками факторів (стор. 89-96), авторка робить висновок про те, що умовами та факторами, що перешкоджають розвитку інновацій у АПК, є також стиснення внутрішнього попиту, зменшення державної підтримки сільського господарства та державного фінансування науково-технічних програм, неадекватна система кредитування, високі відсоткові ставки, відсутність інноваційної інфраструктури, неналежна підготовка персоналу організацій АПК у сфері інноваційного менеджменту. Тому, здійснена оцінка сучасного стану інноваційного розвитку АПК України, на наш погляд, без створення належного правового підґрунтя не дасть можливості досягти означених результатів. Вважаємо, що здобувачці варто було б запропонувати зміни в певних законодавчих актах, що дало б можливість покращити державне регулювання та підтримку сільського господарства.

7) У зв'язку з інтервенцією Росії, що надзвичайно негативно впливає на розвиток економіки України та світу в цілому, дисертаційна робота суттєво виграла б, якщо були б наведені конкретні дані (хоча б за незначний період) щодо впливу цих факторів на стан АПК України. Проте, слід зазначити, що у роботі в рамках проведеного дослідження (стор. 159-180) запропоновано базисні стратегії державної підтримки інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки.

Загальний висновок

За своїм фаховим спрямуванням, теоретичним рівнем, науковою новизною та практичною значимістю робота Шевцової О. В. повністю відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дисертаційна робота Шевцової О. В. на тему «Інноваційні технології розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки» є самостійним завершеним дослідженням, яке містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що у сукупності вирішують важливу наукову проблему щодо розроблення теоретичних і методологічних положень формування організаційно-економічного забезпечення активізації інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу України в умовах інформаційної безпеки та методик щодо оцінки сучасного стану інноваційного розвитку АПК.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту Одеського державного аграрного університету



Галина ЗАПША

Особистий підпис д.е.н., професора Запши Галини Миколаївни засвідчую.

Учений секретар
Одеського державного
аграрного університету



Олена ПЕСАРОГЛО

12 листопада 2024 р.